

آسیب‌شناسی تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی

(مطالعه موردی شهرستان همدان)

سمیه لطیفی

کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشگاه بوعلی سینا

دکتر حشمت اله سعدی

استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا

فصلنامه
علمی - پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره ۱۸
بهار ۱۳۹۰

۸۱

چکیده

تعاونی‌ها با توجه به نتایج آسیب‌شناسی. جامعه آماری تحقیق کلیه اعضای فعال تعاونی‌های فرش دست‌باف شهرستان همدان (۹۲۳ نفر) است که از این تعداد ۹۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. پرسش‌نامه مهمترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات در تحقیق حاضر است، اما با توجه به ماهیت تحقیق در کنار پرسش‌نامه، از تکنیک مصاحبه نیز استفاده شده است. روایی صوری پرسش‌نامه توسط صاحب‌نظران و محققان مورد تأیید قرار گرفت. جهت بررسی پایایی ابزار تحقیق، پرسش‌نامه در اختیار تعدادی از اعضای تعاونی‌های فرش دست‌باف قرار گرفت و نتایج آن بررسی و آلفای کرونباخ آن ۰/۷۹ به دست آمده که رقم قابل قبولی است. در این مطالعه جهت تشخیص آسیب‌های تعاونی‌های فرش دست‌باف از آنالیز

تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی یکی از نظام‌های تولیدی در صنعت فرش دست‌باف کشور هستند که هدف آنها استفاده مؤثر از منابع جهت پاسخگویی به نیازهای تولیدکنندگان سنتی فرش دست‌باف است. از آنجا که در حدود سه دهه از تشکیل این تعاونی‌ها در کشور می‌گذرد و ادامه فعالیت اقتصادی و اجتماعی این تعاونی‌ها بستگی به تجزیه و تحلیل مشکلات جاری آنها دارد، در این مطالعه تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی شهرستان همدان آسیب‌شناسی شده‌اند. مهمترین اهداف تحقیق عبارتند از: (۱) تحلیل نقاط ضعف، تهدیدها، نقاط قوت و فرصت‌های تعاونی‌های فرش دست‌باف و (۲) تدوین، تبیین و تحلیل استراتژی‌هایی جهت تقویت این

SWOT استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد رضایت اعضا در زمینه تهیه طرح‌ها و نقشه‌های جدید فرش دست‌باف مهمترین نقطه قوت، کمبود امکانات تعاونی برای ایفای نقش مناسب مهمترین نقطه ضعف، مناسب بودن جایگاه فرش ایران در دنیا مهمترین فرصت و بی‌ثباتی بازار فرش دست‌باف مهمترین تهدید برای تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی هستند. در ادامه مقاله چهار دسته استراتژی جهت مقابله با تهدیدها و نقاط ضعف و تقویت فرصت‌ها و نقاط قوت با توجه به نتایج به‌دست آمده، ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: فرش دست‌باف، تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی، آسیب‌شناسی، شهرستان همدان.

مقدمه

فرش دست‌باف از مهمترین اقلام صادراتی کشور است که سهم زیادی در اشتغال دارد و ارتزاق حدود هشت تا نه میلیون نفر را به‌طور مستقیم و غیرمستقیم تحت پوشش قرار می‌دهد (کیانی ابری و خاقانی، ۱۳۸۵). صنعت فرش دست‌باف با تنوع شیوه‌ها یا نظام‌های تولیدی روبه‌رو است، به طوری که در یک تقسیم‌بندی کلی سه نظام تولیدی تحت عنوان خویش‌فرمایی، کارفرمایی و تعاونی پدید آمده است (مظهری و همکاران، ۱۳۸۶). در این میان تعاونی‌های فرش دست‌باف از جایگاه ویژه‌ای هم در اقتصاد روستایی و هم در سطح ملی برخوردار هستند (صبوری خسروشاهی، ۱۳۸۰). امروزه نظام تعاون نقشی اساسی در تولید، توزیع و توسعه اقتصادی کشورهای جهان داشته و به‌عنوان یک راه حل مطمئن بین سرمایه و نیروی انسانی مطرح است و شیوه‌ای مناسب جهت تحقق اهداف دولت‌ها در جهت پیشرفت و ترقی و

نهایتاً عدالت اجتماعی است. این تشکل‌ها نقش مهمی در اقتصاد کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای در حال توسعه دارند. آنها این وظیفه را از طریق بهبود وضعیت بازاریابی، اشتغال‌زایی، کاهش هزینه‌های تولید، بهبود بهره‌وری بهینه از شرایط زندگی، کار، تولید، افزایش درآمد و وضعیت اجتماعی انجام می‌دهند (ابراهیم‌زاده، ۱۳۷۳؛ Safakli, 2002). مطالعات مختلف نشان می‌دهد در بسیاری از کشورها، شرکت‌های تعاونی ضمن تأمین اعتبار و وام در سازماندهی امور تجاری اعضا، تولید بیشتر و نیز توسعه مناطق روستایی نقش کلیدی بر عهده دارند (Jolly, 1991). همچنین تعاونی‌ها موجب کاهش هزینه‌ها و بهبود وضعیت بازاریابی محصول تولیدی اعضا می‌شوند (Mc-namara, 2001). با وجود مزایای بسیار تعاونی‌های فرش دست‌باف، این تعاونی‌ها همواره با تهدیدها و آسیب‌های جدی روبه‌رو هستند که تنها از طریق تشخیص به موقع این آسیب‌ها می‌توان کارآمدی و بهره‌وری لازم را از این تعاونی‌ها شاهد بود. با توجه به اینکه بخشی از تولید فرش دست‌باف کشور از طریق تعاونی‌های فرش دست‌باف تولید می‌شود، آسیب‌شناسی این تعاونی‌ها امکان تشخیص مشکلات و ناهنجاری‌ها را برای ارائه خدمات بهتر به اعضا و بهبود وضعیت صنعت فرش دست‌باف کشور نمایان می‌سازد.

مبانی نظری تحقیق

همانطور که اشاره شد یکی از نظام‌های تولید فرش دست‌باف در کشور شرکت‌های تعاونی فرش دست‌باف هستند که براساس قانون تعاون و بر مبنای نیازهای مشترک و هم‌سنخ بافندگان فرش دست‌باف و برای نیل به اهداف از پیش تعیین شده تشکیل شده‌اند (سلطانی‌نیا، ۱۳۷۲). اما شواهد حاکی است که با وجود نقش مهم

این تعاونی‌ها در تولید فرش دست‌باف و اقتصاد ملی، در عمل این تعاونی‌ها با آسیب‌های جدی روبه‌رو هستند. برخی از این آسیب‌ها به مسائلی برمی‌گردد که در سطح کلان برای فرش دست‌باف و بالطبع برای تعاونی‌های فرش دست‌باف وجود دارد. شم‌آبادی و خداداد حسینی (۱۳۸۶) خلاء وجود هدف‌گذاری در سطح شرکت‌ها و واحدهای تولیدی، فقدان و ضعف قیمت‌گذاری فرش برای صادرات، بی‌توجهی به مشتری‌گرایی در طراحی و تولید فرش دست‌باف و مواردی از این قبیل را از مهمترین آسیب‌های موجود در صنعت فرش دست‌باف عنوان کرده‌اند.

در مقابل مباحث مطرح شده در سطح کلان، بسیاری از نقاط ضعف و مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف ریشه در مسائل مرتبط با این تعاونی‌ها دارد. در خصوص شرکت‌های تعاونی مطالعات مختلفی صورت گرفته است که هر کدام مسائل و مشکلات تعاونی‌ها را از ابعاد خاصی مورد توجه قرار داده‌اند. چنانچه اسدی بروجنی (۱۳۸۵) مسائل و مشکلات تعاونی‌ها را به سه بخش فرهنگی، ساختاری و آموزشی و تربیتی تقسیم می‌کند. آگاهی از فلسفه تعاون یکی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده موفقیت تعاونی‌ها است، به طوری که آموزه‌نو[۱] (۲۰۰۱) موفقیت تعاونی را در فهم عمیق‌تر اعضای تعاونی‌ها از ارزش‌ها و اصول تعاون، پیوستگی و اتحاد تعاونی‌ها، اتکا و اعتماد آنها و اعضای‌شان به یکدیگر می‌داند. در این میان مطالعات مختلف بیانگر آن است که در اکثر تعاونی‌ها اعضا از اصول و فلسفه شکل‌گیری تعاونی‌ها آگاهی چندانی ندارند. چنانچه ناهید (۱۳۶۴) عدم درک درست از معنا و مفهوم تعاونی و فلسفه شکل‌گیری آنها را از مهمترین موانع پیشروی شرکت‌های تعاونی می‌داند. مطالعات انجام شده توسط معصومی (۱۳۷۶)، سعدی (۱۳۸۶) و

آقاجانی و رزنه (۱۳۸۰) نیز به نوعی بر این مسئله تأکید دارند. آگهی و همکاران (۱۳۸۶) نیز در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که در تعاونی‌ها، هم‌عنصر اقتصادی و هم‌عنصر اجتماعی در سطح بسیار نازلی قرار دارد و تعاونی را با دو چالش مهم مشارکت و عدم مقبولیت و اعتماد مواجه ساخته است. این درحالی است که بسیاری از کارشناسان بر نقش مشارکت اعضا به‌عنوان یک عنصر مهم در موفقیت تعاونی‌ها تأکید دارند (Hakelius, 1996). کویبا و نوارو[۲] (۱۹۷۲) نیز بقای تعاونی‌ها در درازمدت را در گرو مشارکت اعضا می‌دانند. با این وجود بسیاری از مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که ضعف مشارکت اجتماعی اعضای تعاونی و کاهش حس مشارکت‌پذیری اعضا از مهمترین آسیب‌های است که تعاونی‌ها را تهدید می‌کند (موسایی و احمدی، ۱۳۸۲؛ سعدی و همکاران، ۱۳۸۶). مطالعات انجام شده توسط روزا[۳] و همکاران (۲۰۰۰)، گروسی (۱۳۸۵)، پهلوانی و همکاران (۱۳۸۷) و لطیفیان (۱۳۸۵) نیز بر این مسئله تأکید دارند. در کنار مسائل اجتماعی بسیاری از مشکلات تعاونی‌ها به مسائل آموزشی برمی‌گردد، به طوری که مطالعات مختلف نشان می‌دهد که ضعف آموزش اعضای تعاونی از مسائلی است که تعاونی‌ها را تهدید می‌کند (سعدی، ۱۳۸۶). وحیدزاده (۱۳۸۳) نیز پایین بودن تحصیلات مدیران صف و ستاد و فقدان آموزش را مهمترین ضعف تعاونی‌ها می‌داند. همچنین رودیگز[۴] (۲۰۰۳) نیز افراد با آموزش کم و کمبود آموزش‌های تخصصی را مانعی جدی برای فعالیت‌های تعاونی می‌داند. در کنار مسائل اجتماعی و آموزشی، مسائل مالی و اقتصادی نیز از مهمترین چالش‌های پیش‌روی تعاونی‌ها به حساب می‌آیند. مطالعاتی که توسط زادتوت آغاج (۱۳۸۸)، یزدان‌پناه و صمدیان (۱۳۸۸)، وحیدزاده (۱۳۸۳)، بابازاده (۱۳۸۶) و

مجتهد (۱۳۸۶) انجام شده همگی بیانگر آن هستند که مشکلات مالی و ضعف بنیه مالی تعاونی‌ها مهمترین چالشی است که تعاونی‌ها در راه رسیدن به اهداف خود با آن روبه‌رو هستند. برخی از مسائل و مشکلات تعاونی‌ها نیز به تولید محصول و فروش آن برمی‌گردد. در زمینه تولید، مطالعه انجام شده توسط مجتهد (۱۳۸۶) بیانگر آن است که نداشتن توان مالی برای خرید مواد اولیه تولید، بالا بودن قیمت تمام شده محصول تولیدی و کیفیت نامناسب مواد اولیه در بازار از موانع اصلی پیش‌روی تعاونی‌ها است. در کنار مسائلی که در زمینه تولید محصول برای تعاونی‌ها وجود دارد، برخی از مسائل هم به فروش و بازاریابی محصول تولیدی برمی‌گردد (رضوی دهکردی، ۱۳۸۶؛ مجتهد، ۱۳۸۶ و پهلوانی و همکاران، ۱۳۸۷). همچنین برخی مطالعات نشان می‌دهد نبود بازار داخلی مشخص برای عرضه تولیدات، فقدان بازاریابی خارجی و عدم امکان صادرات محصول به خارج از کشور، عدم حمایت مسئولان و دولت و بی‌ثباتی قیمت‌ها در بازار از مهمترین محدودیت‌های تعاونی‌های صنایع دستی است (یزدان‌پناه و صمدیان، ۱۳۸۸ و رضوی دهکردی، ۱۳۸۶). به طوری که حامدی (۱۳۸۴) در مطالعه‌ای به این نتیجه رسید که تعاونی‌های فرش دست‌باف نقش قابل توجهی در صادرات فرش دست‌باف نداشته‌اند.

در بعد مسائل ساختاری می‌توان به فقدان برنامه جامع و بلندمدت، نامشخص بودن جایگاه حقوقی و برخی اختلافات با مؤسسات دولتی اشاره کرد (سعدی، ۱۳۸۶). موسایی و احمدی (۱۳۸۲) نیز عدم همکاری سازمان‌های ذیربط را از عوامل مؤثر در عدم موفقیت تعاونی‌ها می‌دانند. روزا و همکاران (۲۰۰۰) نیز ضعف قوانین و مقررات تعاونی‌ها را به‌عنوان مانعی برای فعالیت تعاونی‌ها می‌شمارند. گروسی (۱۳۸۵) نیز نبود نظارت مسئولان

اداره تعاون بر فعالیت تعاونی‌ها و عدم آگاهی مسئولان از مشکلات و کمبودهایی که تعاونی‌ها با آن مواجه هستند را جمله موانعی می‌داند که تعاونی‌ها را تهدید می‌کند. بدین ترتیب تهدیدهای مختلفی تعاونی‌ها را احاطه نموده است. برنامه‌ریزی برای مدیریت تهدیدها نخست نیازمند شناخت دقیق آنها است. تحقیق حاضر با این هدف کلی انجام گرفته است. همچنین اهداف دیگر تحقیق عبارتند از:

۱. آسیب‌شناسی تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی شهرستان همدان با تحلیل نقاط ضعف [۵]، تهدیدها [۶]، نقاط قوت [۷] و فرصت‌ها [۸] به منظور تدوین راهبردهای برون‌رفت از وضعیت نامطلوب و رفع آسیب‌ها و تقویت نقاط قوت؛
۲. تدوین، تبیین و تحلیل استراتژی‌های O - W، استراتژی‌های O-S، استراتژی‌های W-T و استراتژی‌های S-T برای تقویت تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی شهرستان همدان با توجه به نتایج آسیب‌شناسی.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر ماهیت کمی، به لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها پیمایشی است که با هدف آسیب‌شناسی تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی شهرستان همدان انجام شده است. گردآوری داده‌ها با استفاده از روش مصاحبه ساختارمند و پرسش‌نامه صورت پذیرفته است. پرسش‌نامه تحقیق با توجه به مطالعات و پژوهش‌های قبلی تهیه شده و نیز با مشورت افراد متخصص در این زمینه طراحی و روایی صورتی آن توسط صاحب‌نظران، محققان و استادان مورد تأیید قرار گرفته است. جهت بررسی پایایی ابزار تحقیق، پرسش‌نامه در اختیار تعدادی از اعضای تعاونی‌های

فرش دست‌باف قرار گرفت و نتایج آن بررسی و آلفای کرونباخ آن ۰/۷۹ به دست آمده که رقم قابل قبولی است. جامعه آماری تحقیق عبارت است از کلیه اعضای فعال تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی شهرستان همدان که تعداد آنها در حدود ۹۲۳ نفر است. از این تعداد ۹۰ نفر از طریق نمونه‌گیری (تصادفی دو مرحله‌ای) انتخاب شده‌اند. در بخش توصیف داده‌ها از آمارهای توصیفی مثل فراوانی، درصد، انحراف معیار و میانگین موارد دیگر بهره گرفته شده است.

جهت بررسی آسیب‌ها و ارائه راهبردهایی برای رفع آن‌ها از آنالیز SWOT [۹] استفاده شده است. در رهیافت SWOT نخست نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها فهرست می‌شوند، آنگاه در مورد آن‌ها بحث و تبادل نظر شده و متناسب با آن‌ها استراتژی‌های طراحی می‌شود (Marshall & et al., 2006). تکنیک SWOT

مسائل را در دو بعد داخلی و خارجی مورد بررسی قرار می‌دهد. در تحلیل خارجی [۱۰]، فرصت‌ها و تهدیدهای پیرامون تعاونی‌های فرش دست‌باف بررسی می‌شود و بیشتر وقایعی مورد بررسی قرار می‌گیرند که شکل‌گیری آنها خارج از چارچوب تعاونی‌های فرش دست‌باف و عمدتاً به مسائل پیرامونی ارتباط دارد. اما در تحلیل داخلی [۱۱] مسائلی مورد بررسی قرار می‌گیرند که با ساختار تعاونی‌های فرش دست‌باف ارتباط دارد و بیشتر تحت تأثیر دستورالعمل‌ها، مدیریت‌ها، قوانین و مقررات داخلی است.

یافته‌های تحقیق

– ویژگی‌های فردی جامعه مورد مطالعه

بر اساس نتایج به دست آمده ۶۲/۴ درصد از اعضای تعاونی‌های مورد بررسی زن و بقیه مرد هستند. همچنین

سن اعضا از ۲۴ تا ۵۴ سال متغیر است (میانگین سن ۳۸ سال با انحراف معیار ۷/۶۱ سال). اکثر اعضای تعاونی‌ها بی‌سواد (۳۱/۸ درصد) بوده و تنها ۸/۲ درصد از آنها دارای دیپلم و لیسانس هستند. بر اساس اطلاعات به دست آمده ۶۲/۴ درصد از اعضا به غیر از قالی‌بافی شغل دیگری ندارند. نتایج نشان می‌دهد سابقه عضویت اعضا در تعاونی‌ها بین ۱ تا ۲۷ سال متغیر است (میانگین ۹/۷۸ سال، انحراف معیار ۵/۳۷ سال). همچنین سابقه اشتغال به کار قالی‌بافی در بین آنها از ۵ تا ۳۵ سال متغیر است (میانگین ۱۵/۸۹ سال، انحراف معیار ۷/۶۹ سال).

با توجه به جدول ۱، ۴۳/۳ درصد از اعضای تعاونی‌های فرش دست‌باف همدان بیمه هستند و بقیه از مزایای بیمه بی‌بهره بوده‌اند. ضمن اینکه تنها ۴۵/۵ درصد آنها در دوره‌های آموزشی مرتبط با فرش دست‌باف شرکت داشته‌اند.

جدول ۱: توزیع فراوانی اعضای تعاونی برحسب وضعیت بیمه و شرکت در دوره‌های آموزشی (مآخذ: یافته‌های تحقیق)

وضعیت بیمه	فراوانی	درصد	شرکت در دوره آموزشی	فراوانی	درصد
بلی	۳۹	۳/۴۳	بلی	۴۱	۵/۴۵
خیر	۵۱	۶/۵۶	خیر	۴۹	۴/۵۴
جمع	۹۰	۱۰۰	جمع	۸۵	۱۰۰

اعضای تعاونی‌ها به دلایل مختلف به عضویت تعاونی درآمد دارند. همانگونه که جدول ۲ نشان می‌دهد اکثریت اعضا به منظور برخورداری از تسهیلات مالی و اعتباری (۲۶/۶ درصد) به عضویت تعاونی درآمد دارند، ۲۰/۲ درصد برای استفاده از مزایای بیمه، ۱۴/۴ درصد برای دسترسی آسان به مواد اولیه مرغوب، ۱۰ درصد برای فروش آسان فرش دست‌باف تولیدی و ۱/۸ درصد نیز به دلیل برخورداری از همه مزایای گفته شده عضو تعاونی فرش دست‌باف شده‌اند.

جدول ۲: توزیع فراوانی اعضا برحسب دلیل عضویت در تعاونی
(مأخذ: یافته‌های تحقیق)

دلیل عضویت در تعاونی	فراوانی	درصد
استفاده از مزایای بیمه	۱۸	۲۰/۲
دسترسی آسان به مواد اولیه مرغوب	۱۳	۱۴/۴
دسترسی آسان به ابزار و وسایل کار	۹	۱۰
برخورداری از تسهیلات مالی و اعتباری	۲۴	۲۶/۶
فروش آسان فرش دست‌باف تولیدی	۹	۱۰
همه موارد	۱۷	۱۸/۸
جمع	۹۰	۱۰۰

کاملاً مطلوب $D = \text{Mean} + \text{St.d} < D < \text{Max}$:

الف) مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی

جدول ۳ دیدگاه اعضای تعاونی‌ها را در خصوص مهمترین مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف در شهرستان همدان نشان می‌دهد. با توجه به نتایج به دست آمده کمبود امکانات تعاونی‌ها برای ایفای نقش مناسب در تولید فرش دست‌باف، ضعف بنیه مالی و محدودیت سرمایه تعاونی‌ها و ضعف آموزش اعضای تعاونی‌ها از مهمترین مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف هستند. به عبارتی موارد اشاره شده جزء مهمترین نقاط ضعف تعاونی‌های مورد بررسی تلقی می‌شود. اما نتایج نشان می‌دهد در تعاونی‌های مورد مطالعه عدم ارتباط بین اعضای تعاونی و نبود برنامه منظم و سالانه در تعاونی، مشکل مهمی در تعاونی‌های فرش دست‌باف قلمداد نمی‌شود. (جدول ۳)

کم‌اهمیت $A = 2/812 < A < 3/081$:
متوسط $B = 3/081 < B < 3/522$:
مهم $C = 3/522 < C < 3/963$:
خیلی مهم $D = 3/963 < D < 4/106$:

ب) عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی

جدول ۴ عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف از دیدگاه اعضا را نشان می‌دهد. با توجه به روابط زیر، تعاونی‌های مورد مطالعه نقش مهمی در تهیه طرح‌ها و نقشه‌های جدید فرش دست‌باف برای اعضا دارند. در حقیقت تهیه طرح‌ها و نقشه‌های جدید فرش دست‌باف را می‌توان به‌عنوان یک نقطه قوت برای تعاونی‌های فرش دست‌باف در نظر گرفت. اما نتایج نشان می‌دهد تعاونی‌ها از لحاظ صادرات محصولات تولیدی ضعیف عمل کرده‌اند که این به‌عنوان مهمترین ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف در شهرستان همدان از جنبه عملکرد این

– بررسی نقاط قوت و نقاط ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی

نقاط قوت و ضعف یک تعاونی نه به عوامل خارجی که به مسائل، مشکلات و شرایط داخلی بستگی دارد و لذا برای تحلیل آن باید عناصر کلیدی مؤثر در موفقیت و شکست تعاونی بررسی و تحلیل شوند. با توجه به مبانی نظری تحقیق، تحلیل نقاط ضعف و قوت تعاونی‌ها در سه بعد مهمترین مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف، عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف و رضایت‌مندی اعضا از عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف صورت گرفته است. به منظور آگاهی از نقاط قوت و ضعف تعاونی‌ها با تکیه بر نظرات اعضای تعاونی‌ها از روابط آماری زیر استفاده شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود با تکیه بر نظرات اعضای تعاونی، دیدگاه‌های آن‌ها در خصوص وضعیت تعاونی را می‌توان در چهار طبقه کاملاً مطلوب (نقاط قوت)، مطلوب، متوسط و نامطلوب (نقاط ضعف) تقسیم‌بندی نمود.

نامطلوب $\text{Min} < A < \text{Mean} - \text{St.d}$: $A =$
متوسط $\text{Mean} - \text{St.d} < B < \text{Mean}$: $B =$
مطلوب $\text{Mean} < C < \text{Mean} + \text{St.d}$: $C =$

جدول ۳: مهمترین مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

نقاط قوت و ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف				
وضعیت	انحراف معیار	میانگین	مهمترین مشکلات تعاونی‌ها	
خیلی مهم	۰/۸۰۹	۴/۰۱۱	کمبود امکانات تعاونی برای ایفای نقش مناسب در تولید فرش	
خیلی مهم	۰/۹۲۶	۴/۱۰۶	ضعف بنیه مالی و محدودیت سرمایه تعاونی	
خیلی مهم	۰/۸۷۸	۴/۱۰۵	ضعف آموزش اعضای تعاونی	
مهم	۰/۸۶۱	۳/۸۵۸	بی‌سوادی اعضای تعاونی	
مهم	۰/۸۸۷	۳/۶۱۱	بی‌سوادی هیئت مدیره و مدیر عامل تعاونی	
متوسط	۰/۷۶۱	۳/۲۲۳	وجود اختلاف نظر و سلیقه بین اعضای تعاونی	
متوسط	۰/۷۹۸	۳/۱۲۹	عدم استفاده تعاونی از نظرات اعضا	
متوسط	۰/۹۲۰	۳/۵۱۷	ضعف آموزش مدیران تعاونی‌های فرش دست‌باف	
متوسط	۰/۷۴۱	۳/۳۸۸	در دسترس نبودن اعضای هیئت مدیره و مدیر عامل	
کم‌اهمیت	۰/۹۳۰	۳/۰۵۸	عدم ارتباط بین اعضای تعاونی	
کم‌اهمیت	۰/۹۳۲	۲/۸۱۲	نبود برنامه منظم و سالانه در تعاونی	
Min= ۲/۸۱۲		Max= ۴/۱۰۶	Mean= ۳/۵۲۲	Sd= ۰/۴۴۱
خیلی کم= ۱ کم= ۲ متوسط= ۳ زیاد= ۴ خیلی زیاد= ۵				

جدول ۴: عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

نقاط قوت و ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف				
وضعیت	انحراف معیار	میانگین	ارزیابی عملکرد تعاونی‌ها	
کاملاً مؤثر	۰/۹۶۸	۳/۶۷۱	نقش تعاونی در تهیه طرح و نقشه‌های جدید	
مؤثر	۰/۸۹۲	۳/۵۶۴	نقش تعاونی در کاهش هزینه‌های تولید فرش دست‌باف	
مؤثر	۰/۷۳۲	۳/۵۵۲	نقش تعاونی در حذف واسطه‌ها و دلالتان فرش دست‌باف	
تا حدی مؤثر	۰/۸۹۱	۳/۰۵۹	نقش تعاونی در افزایش منزلت اعضا	
تا حدی مؤثر	۰/۹۸۴	۳/۲۰۰	نقش تعاونی در بهبود وضعیت درآمدی اعضا	
بی‌تأثیر	۰/۸۳۵	۲/۹۶۵	نقش تعاونی در صادرات فرش دست‌باف	
Min= ۲/۹۶۵		Max= ۳/۶۷۱	Mean= ۳/۳۳۵	Sd= ۰/۲۹۸
خیلی کم= ۱ کم= ۲ متوسط= ۳ زیاد= ۴ خیلی زیاد= ۵				

تعاونی‌ها محسوب می‌شود.

$2/965 < A < 3/037$:	A= بی‌تأثیر
$3/037 < B < 3/335$:	B= تا حدی مؤثر
$3/335 < C < 3/633$:	C= مؤثر
$3/633 < D < 3/671$:	D= کاملاً مؤثر

سازمان‌ها و دستگاه‌های مختلف اجرایی است، گرچه تعاونی‌ها هم سهم مهمی در این خصوص ایفاء می‌نمایند. جدول ۶ بخشی از فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های فرش دست‌باف شهرستان همدان را نشان می‌دهد. منظور از فرصت‌ها شرایط مثبتی است که در آینده می‌توان از آنها برای پیشبرد برنامه‌های تعاونی‌های فرش دست‌باف استفاده نمود. این شرایط مثبت خارج از موضوعات مرتبط با برنامه‌های عادی تعاونی‌های فرش دست‌باف است. منظور از تهدید شرایط منفی است که خارج از موضوعات مرتبط با تعاونی‌های فرش دست‌باف قرار دارد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد جایگاه فرش دست‌باف ایران در دنیا، حس مشارکت و همکاری بالا در اعضای تعاونی‌ها، اعتقاد اعضا به تعاون و اصول تعاون در بهبود وضعیت تولید خود و استمرار فعالیت و سرمایه‌گذاری اعضا در تعاونی‌ها از مهمترین فرصت‌های است که پیش‌روی تعاونی‌های فرش دست‌باف در شهرستان همدان قرار دارد.

ج) رضایت‌مندی اعضا از فعالیت‌های تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی

رضایت‌مندی از فعالیت‌های تعاونی را می‌توان به‌عنوان شاخصی برای موفقیت تعاونی در نظر گرفت. جدول ۵ میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج به دست آمده بیشترین رضایت‌مندی از تهیه مواد اولیه توسط تعاونی، مدیر عامل تعاونی و ابزار و وسایل کار تهیه شده توسط تعاونی است که این موارد را می‌توان جزء مهمترین نقاط قوت تعاونی‌های مورد مطالعه به حساب آورد. اما نتایج نشان می‌دهد اعضای تعاونی‌ها رضایت چندانی از دوره‌های آموزشی برگزار شده در خصوص فرش دست‌باف و تسهیلات مالی و اعتباری که تعاونی‌ها در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند، ندارند. (جدول ۵)

امادرکنار فرصت‌هایی که برای تعاونی‌های فرش دست‌باف وجود دارد، مسائلی همچون گرایش مصرف‌کنندگان داخلی به خرید فرش ماشینی به جای فرش دست‌باف، بی‌ثباتی بازار فرش دست‌باف ایران و سودآور نبودن تولید فرش دست‌باف در حال حاضر، نظارت ناچیز مسئولان ذیربط بر فعالیت تعاونی‌های فرش دست‌باف و آگاهی محدود آنان از مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف از مهمترین تهدیدهای است که می‌تواند تعاونی‌های فرش دست‌باف را از رسیدن به اهداف خود دور سازد. (جدول ۶)

$2/588 < A < 2/699$:	A= ناراضی
$2/699 < B < 3/083$:	B= تا حدی راضی
$3/083 < C < 3/467$:	C= راضی
$3/467 < D < 3/588$:	D= کاملاً راضی

- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی

منظور از فرصت‌ها و تهدیدها در مطالعات آسیب‌شناسی شرایطی است که خارج از فضای تعاونی‌ها می‌تواند بر عملکرد تعاونی‌ها تأثیر مثبت و منفی داشته باشد. تغییر این شرایط عمدتاً نیازمند برنامه‌های بلندمدت و حمایت

$2/047 < A < 2/385$:	A= نامطلوب
$2/385 < B < 2/975$:	B= تا حدی مطلوب
$2/975 < C < 3/565$:	C= مطلوب
$3/565 < D < 3/612$:	D= کاملاً مطلوب

جدول ۵: میزان رضایت‌مندی اعضا از عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی			
اولویت	انحراف معیار	میانگین	رضایت از عملکرد تعاونی
کاملاً راضی	۰/۸۴۹	۳/۵۸۸	رضایت از روند تهیه مواد اولیه توسط تعاونی
کاملاً راضی	۰/۷۳۳	۳/۵۱۷	رضایت از مدیر عامل تعاونی فرش
کاملاً راضی	۰/۹۲۰	۳/۵۴۱	رضایت از ابزار و وسایل کار تهیه شده توسط تعاونی
راضی	۰/۷۴۰	۳/۱۰۵	رضایت از هیئت مدیره تعاونی
تا حدی راضی	۰/۷۷۱	۳/۰۲۳	رضایت از بازاریابی فرش تولیدی توسط تعاونی
تا حدی راضی	۰/۹۴۵	۲/۹۲۵	رضایت از وضعیت بهداشتی کارگاه قالی‌بافی
تا حدی راضی	۰/۹۰۸	۲/۷۶۴	رضایت از حمایت‌های بیمه ای و معیشتی تعاونی
ناراضی	۰/۸۳۱	۲/۶۹۴	رضایت از دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط تعاونی
ناراضی	۰/۹۷۹	۲/۵۸۸	رضایت از تسهیلات مالی و اعتباری تعاونی
Min= ۲/۵۸۸		Max= ۳/۵۸۸	Mean= ۳/۰۸۳
			Sd= ۰/۳۸۴
			خیلی کم= ۱ کم= ۲ متوسط= ۳ زیاد= ۴ خیلی زیاد= ۵

فصلنامه

علمی - پژوهشی
انجمن علمی
فرش ایران
شماره ۱۸
بهار ۱۳۹۰

۸۹

جدول ۶: بخشی از فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

وضعیت	انحراف معیار	میانگین	فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی
کاملاً مطلوب	۰/۸۰۹	۳/۵۶۶	مناسب بودن جایگاه فرش دست‌باف ایران در دنیا
کاملاً مطلوب	۰/۸۶۷	۳/۶۱۲	وجود روحیه همکاری و مشارکت در اعضای تعاونی
کاملاً مطلوب	۰/۹۰۷	۳/۵۶۹	اعتقاد به تعاون و اصول تعاون در بهبود وضعیت تولید
کاملاً مطلوب	۰/۹۳۴	۳/۵۷۵	امکان ادامه فعالیت و سرمایه‌گذاری اعضا در تعاونی
مطلوب	۰/۹۰۳	۳/۴۱۲	قوانین و مقررات موجود در زمینه تعاونی‌های فرش
مطلوب	۰/۹۱۳	۳/۳۰۶	آشنای اعضا با حقوق خود در تعاونی
تا حدی مطلوب	۰/۸۶۳	۲/۶۹۱	سیاست‌های حمایتی دولت از تعاونی‌های فرش دست‌باف
تا حدی مطلوب	۰/۹۳۲	۲/۸۴۷	نگرش اعضا نسبت به آینده تعاونی‌های فرش دست‌باف
مطلوب	۰/۹۸۰	۳/۲۲۴	وضعیت فرش دست‌باف در مقایسه با فرش‌های خارجی
نامطلوب	۰/۸۶۰	۲/۳۲۱	وضعیت ثبات بازار فرش دست‌باف ایران
نامطلوب	۰/۸۵۷	۲/۰۴۷	گرایش مصرف‌کنندگان به فرش دست‌باف
نامطلوب	۰/۸۸۸	۲/۲۵۹	نظارت محدود سازمان‌های ذیربط بر فعالیت تعاونی‌های فرش دست‌باف
نامطلوب	۰/۸۹۸	۲/۲۴۷	آگاهی مسئولان از مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف
Min= ۲/۵۸۸		Max= ۳/۵۸۸	Mean= ۳/۰۸۳
			Sd= ۰/۳۸۴
			خیلی کم= ۱ کم= ۲ متوسط= ۳ زیاد= ۴ خیلی زیاد= ۵

تحلیل اطلاعات با استفاده از آنالیز SWOT

با توجه به شفاف شدن نقاط قوت، نقاط ضعف و نارسایی‌های تعاونی‌های فرش دست‌باف و با عنایت به نظرات اعضا در مورد مسائل کلان در حوزه فرش دست‌باف و نیز شرایط حاکم بر تعاونی‌های فرش دست‌باف می‌توان این تعاونی‌ها را آسیب‌شناسی نمود. آسیب‌شناسی تعاونی‌های فرش دست‌باف از دو جنبه تحلیل خارجی و تحلیل داخلی قابل نقد و بررسی است.

الف) تحلیل داخلی

در بحث تحلیل داخلی تعاونی‌های فرش دست‌باف، نقاط قوت و ضعف تعاونی‌ها یعنی مواردی که مربوط به مسائل داخلی تعاونی‌ها است، مورد بحث و واکاوی قرار می‌گیرد.

نقاط قوت تعاونی‌های فرش دست‌باف: نتایج تحقیق نشان می‌دهد تعاونی‌های فرش دست‌باف شهرستان همدان در زمینه تهیه طرح‌ها و نقشه‌های بازارپسند برای اعضا، تهیه مواد اولیه مورد نیاز فرش دست‌باف و تهیه ابزار و وسایل کار برای اعضا عملکرد قابل قبولی داشته‌اند. صبوری خسروشاهی (۱۳۸۰) نیز در پژوهشی به این نتیجه رسید که تعاونی‌های فرش دست‌باف در تهیه مواد اولیه برای اعضای خود تا حدودی موفق بوده‌اند. همچنین رضایت اعضای تعاونی‌ها از مدیر عامل تعاونی‌ها در حد کاملاً مطلوبی است و در مجموع رضایت اعضا از این تعاونی‌ها با توجه به امکانات محدود این تعاونی‌ها در حد قابل قبولی است. جباری تازه‌کند (۱۳۷۰) نیز در مطالعه خود به این نتیجه رسید که اکثریت اعضای شرکت‌های تعاونی فرش دست‌باف از عضویت خود در این شرکت‌ها رضایت دارند.

نقاط ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد تعاونی‌های فرش دست‌باف

شهرستان همدان مانند سایر تعاونی‌ها با مشکلاتی از قبیل کمبود امکانات برای ایفای نقش مناسب در تولید، ضعف آموزش اعضای تعاونی و ضعف بنیه مالی و محدودیت سرمایه و غیره مواجه هستند که با نتایج مطالعات انجام شده توسط زادتوت آجاج (۱۳۸۸)، یزدان پناه و صمدیان (۱۳۸۸)، وحیدزاده (۱۳۸۳)، بابازاده (۱۳۸۶) و مجتهد (۱۳۸۶) هم‌هنگی دارد. همچنین تعاونی‌ها در زمینه صادرات محصولات تولیدی اعضا خیلی ضعیف عمل کرده‌اند که البته این ضعف تا حدی به سیاست‌های کلان کشور در زمینه صادرات غیرنفتی برمی‌گردد. حامدی (۱۳۸۴) نیز معتقد است تعاونی‌ها نقش قابل توجهی در صادرات فرش دست‌باف ندارند. در کنار مباحث مطرح شده به‌عنوان نقاط ضعف تعاونی‌های مورد بررسی، دوره‌های آموزشی برگزار شده در خصوص فرش دست‌باف توسط تعاونی‌ها و تسهیلات مالی و اعتباری که تعاونی‌ها در اختیار اعضا قرار می‌دهد رضایت‌بخش نیست. صبوری خسروشاهی (۱۳۸۰) نیز بیان می‌کند تعاونی‌های فرش دست‌باف موفقیت چندانی در زمینه ارائه خدمات آموزشی به اعضا خود نداشته‌اند و بخش اعظم بافندگان عضو تعاونی‌های فرش دست‌باف از تسهیلات مالی بی‌بهره هستند و عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف چه به لحاظ ارائه خدمات به بافندگان عضو و چه به لحاظ ارتقای وضعیت اقتصادی آنان چندان مناسب نبوده است.

ب) تحلیل خارجی

تحلیل خارجی تعاونی‌های فرش دست‌باف بر اساس آنالیز SWOT به مواردی می‌پردازد که مربوط به تصمیم‌گیری‌های کلان در خصوص این تعاونی‌ها است و عمدتاً از چارچوب مسائل داخلی آن‌ها خارج است، ولی

به شدت بر آنها تأثیر می‌گذارد.

صورت نمی‌گیرد. نتایج به‌دست آمده تأیید کننده نتایج مطالعات یزدان‌پناه و صمدیان (۱۳۸۸)، رضوی دهکردی (۱۳۸۶)، حامدی (۱۳۸۴) و گروسی (۱۳۸۵) است.

– **فرصت‌های تعاونی‌های فرش دست‌باف:** اطلاعات به‌دست آمده حاکی از آن است که روحیه همکاری و مشارکت در اعضای تعاونی‌ها در حد قابل قبولی است. همچنین اعضا اعتقاد زیادی به تعاون و اصول تعاون در بهبود وضعیت تولیدی خود دارند که در کنار روحیه بالای مشارکت، تعاونی‌ها می‌توانند از این فرصت در جهت گسترش فعالیت‌های خود بهره بگیرند. همچنین تمایل زیاد اعضا به استمرار فعالیت و سرمایه‌گذاری در تعاونی‌ها نیز از دیگر فرصت‌های پیش‌روی تعاونی‌های فرش دست‌باف شهرستان همدان است. در این میان شهرت جهانی و جایگاه بالای فرش دست‌باف ایران در دنیا نیز یکی از دیگر فرصت‌های طلایی برای تعاونی‌های فرش دست‌باف به‌شمار می‌رود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

برای توسعه و موفقیت تعاونی‌های فرش دست‌باف باید مسائل و مشکلات آن‌ها را به‌طور مستمر تحلیل و برای رفع آن‌ها چاره‌جویی نمود. برای این منظور باید عوامل تهدیدکننده این تعاونی‌ها و فرصت‌های پیش‌روی آن‌ها به‌درستی شناخته شوند، تعاونی‌های فرش دست‌باف برای پیشبرد اهداف خود بر اساس آنالیز SWOT نیازمند پیگیری استراتژی‌های مختلفی هستند. پس از تحلیل SWOT می‌توان از تلاقی چهار عامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، چهار دسته استراتژی تدوین نمود. این استراتژی‌ها در جدول ۷ آمده‌اند.

– **تهدیدهای تعاونی‌های فرش دست‌باف:** در کنار نقاط ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف، در حال حاضر عوامل متعددی این تعاونی‌ها را تهدید می‌کند که بی‌توجهی به این تهدیدها می‌تواند هویت این تعاونی‌ها را با مشکل مواجه کند. در سال‌های اخیر بی‌ثباتی بازار فرش دست‌باف ایران و گرایش مصرف‌کنندگان به فرش‌های ماشینی مزید بر علت شده و تعاونی‌های فرش دست‌باف و بافندگان فرش را با مشکل مواجه کرده است. به طوری که امروزه دیگر بافت فرش دست‌باف مانند گذشته سودآور نبوده و بافندگان تمایل چندانی به بافت فرش ندارند. همچنین سیاست‌های حمایتی دولت از تعاونی‌های فرش دست‌باف با توجه به اینکه فرش دست‌باف یکی از عمده‌ترین محصولات صادراتی غیرنفتی کشور است، چندان مناسب نیست و مسئولان امر آگاهی چندانی از مسائل و مشکلات پیش‌روی تعاونی‌های فرش دست‌باف ندارند و نظارتی از طرف آن‌ها در زمینه تولید فرش دست‌باف و کیفیت آن

با توجه به ماتریس استراتژی‌های SWOT که گاهی ماتریس TOWS نامیده می‌شود، برای تقویت تعاونی‌های فرش دست‌باف باید چهار دسته استراتژی دنبال شود که می‌توان آن‌ها را پیشنهادهای این نوشتار قلمداد نمود:

۱. استراتژی‌های رقابتی (SO): این دسته از استراتژی‌ها به دنبال فرصت‌هایی هستند که نقاط قوت تعاونی‌های فرش دست‌باف را تقویت می‌کنند. برخی از استراتژی‌های O-S که باید توسط تعاونی‌ها در این راستا دنبال شوند عبارتند از: ارائه طرح‌ها و نقشه‌های جدید فرش دست‌باف به اعضا برای حضور بیشتر در بازارهای جهانی، سرمایه‌گذاری هرچه بیشتر در زمینه تولید و بازاریابی فرش‌های دست‌باف و حضور مستمر اتحادیه‌ها و تعاونی‌های فرش دست‌باف در نمایشگاه‌های داخلی و خارجی فرش دست‌باف.
۲. استراتژی‌های بازنگری (WO): این دسته از استراتژی‌ها به دنبال غلبه بر نقاط ضعف برای یافتن فرصت‌های

جدول ۷: ماتریس SWOT (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

نقاط قوت	نقاط ضعف	تحلیل SWOT
<p>نقش مثبت تعاونی در تهیه طرح و نقشه‌های جدید و بازاریاسند</p> <p>رضایت اعضا از روند تهیه مواد اولیه توسط تعاونی</p> <p>رضایت اعضا از مدیر عامل تعاونی فرش دست‌باف</p> <p>رضایت اعضا از ابزار و وسایل کار تهیه شده توسط تعاونی</p>	<p>کمبود امکانات تعاونی برای ایفای نقش مناسب در جهت تولید</p> <p>ضعف آموزش اعضای تعاونی</p> <p>ضعف بنیه مالی و محدودیت سرمایه تعاونی‌های فرش دست‌باف</p> <p>عدم رضایت اعضا از تسهیلات مالی و اعتباری تعاونی</p> <p>عدم رضایت اعضا از دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط تعاونی</p>	<p>تحلیل درونی ←</p> <p>فرش دست‌باف</p> <p>↓</p>
استراتژی‌های رقابتی / تهاجمی (SO)	استراتژی‌های بازنگری (WO)	فرصت‌ها
<p>استفاده مطلوب از فرصت‌های موجود جهت تقویت نقاط قوت تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی</p>	<p>بازنگری جهت رفع نقاط ضعف تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی از طریق بهره‌گیری از فرصت‌های پیش‌روی آنها</p>	<p>مناسب بودن جایگاه فرش دست‌باف ایران در دنیا</p> <p>وجود روحیه همکاری و مشارکت در اعضای تعاونی‌ها</p> <p>اعتقاد اعضا به تعاون و اصول تعاون در بهبود وضعیت تولیدی خود</p> <p>استمرار فعالیت و سرمایه‌گذاری اعضا در تعاونی</p>
استراتژی‌های تنوع (ST)	استراتژی‌های تدافعی (WT)	تهدیدها
<p>تنوع‌بخشی و ارتقاء نقاط قوت تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی جهت مقابله با تهدیدهای پیش‌روی آنها</p>	<p>ایجاد تدابیر دفاعی برای کاهش اثرپذیری تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی از نقاط ضعف و تهدیدهای پیش‌روی آنها</p>	<p>بی‌ثباتی بازار فرش دست‌باف ایران</p> <p>گرایش مصرف‌کنندگان به فرش ملشینی</p> <p>آگاهی محدود مسئولان از مشکلات تعاونی‌های فرش دست‌باف</p> <p>عدم نظارت مسئولان ذیربط بر فعالیت تعاونی‌های فرش دست‌باف</p>

جدید هستند. برخی از استراتژی‌های W-O عبارتند از: نیازسنجی آموزشی از اعضا و برگزاری دوره‌های آموزشی مورد نیاز اعضا با توجه به نتایج نیازسنجی، ارائه تسهیلات ارزان قیمت به اعضا و تأمین مواد اولیه و ابزار کار مناسب مورد نیاز تعاونی‌ها.

۳. استراتژی‌های تنوع (ST): این دسته از استراتژی‌ها به دنبال استفاده از نقاط قوت برای کاهش تهدیدها هستند. برخی از استراتژی‌های S-T عبارتند از: استفاده از طرح‌ها و نقشه‌های جدید و مورد پسند بازارهای داخلی و خارجی برای ایجاد ثبات در بازار فرش دستباف، تولید

فرش‌های باکیفیت برای تشویق مصرف‌کنندگان فرش دستباف و انجام تبلیغات وسیع در بازارهای داخلی و جهانی فرش دستباف.

۴. استراتژی‌های تدافعی (WT): این دسته از استراتژی‌ها به دنبال ایجاد تدابیر دفاعی برای کاهش اثرپذیری از نقاط ضعف هستند. برخی از استراتژی‌های W-T عبارتند از: مدیریت تولید فرش‌های ماشینی در داخل کشور، ایجاد راهکارها و مکانیزم‌های برای نظارت بیشتر مسئولان بر تعاونی‌ها و انجام مطالعات مستمر پیرامون تعاونی‌ها به منظور آگاهی مسئولان از چالش‌های پیش روی آن‌ها.

در مجموع با توجه به نتایج حاصل از آسیب‌شناسی تعاونی‌های فرش دستباف روستایی شهرستان همدان، پیشنهادهای کاربردی زیر در جهت بهبود وضعیت این تعاونی‌ها قابل ارائه است:

۱. برگزاری دوره‌های آموزشی آشنایی با فنون بازاریابی و صادرات فرش دستباف و همچنین معرفی بازارهای هدف فرش دستباف به مدیران عامل تعاونی‌های فرش دستباف، جهت تولید محصول مطابق با سلیقه و نیازهای مشتریان جهانی.
۲. از آنجا که وجود روحیه همکاری و مشارکت در اعضای تعاونی به‌عنوان یک فرصت برای آنها مطرح است، توصیه می‌شود تعاونی‌ها اقدامات لازم را در جهت تقویت این روحیه در اعضای خود از طریق برقراری ارتباط بیشتر با

اولویت‌بندی استراتژی‌ها و تعیین استراتژی کانونی
براساس اطلاعات جدول ۸ که اولویت‌های هر یک از

جدول ۸: اولویت‌بندی استراتژی‌ها و تعیین استراتژی کانونی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

نقاط قوت (S)		نقاط ضعف (W)		فرصت (O)
	راهبرد		راهبرد	
(SO)	میانگین	(WO)	میانگین	
	۳/۵۷		۳/۵۴	
	راهبرد		راهبرد	تهدید (T)
(ST)	میانگین	(WT)	میانگین	
	۲/۸۹		۲/۸۵	

قالی بافان و همچنین فراهم کردن زمینه ارتباط قالی بافان با یکدیگر، فراهم آورند.

۳. با توجه به این که یکی از نقاط ضعف تعاونی های فرش دستباف کمبود امکانات تعاونی برای ایفای نقش مناسب در جهت تولید است، توصیه می شود سازمان های مربوطه به ویژه مرکز ملی فرش دستباف حمایت های لازم از این تعاونی ها را در جهت ایفای نقش مناسب به عمل آورند و در زمینه های مختلف تولید تا صادرات فرش دستباف کشور تعامل و همکاری بیشتری با آنها داشته باشند.

۴. با توجه به اینکه تعاونی ها از لحاظ صادرات محصولات تولیدی اعضا ضعیف عمل کرده اند که این به عنوان یکی از نقاط ضعف تعاونی های فرش دستباف مطرح است، بنابراین توصیه می شود که تعاونی ها با شرکت های صادراتی فرش دستباف در استان و کشور تعامل و همکاری بیشتری داشته باشند و به نوعی از طریق گرفتن سفارش های این شرکت ها تولیدات اعضای خود را هدفمند کنند؛ تا از این طریق زمینه فروش فرش دستباف تولیدی اعضای خود را با قیمت مناسب فراهم کرده و موجب سودآوری آنها شوند. همچنین تعاونی ها می توانند با بهره گیری از کارشناسان علوم و فنون بازاریابی، توانمندی خود را برای حضور در بازارهای رقابتی داخل و خارج از کشور افزایش دهند.

۵. نتایج نشان داد که رضایت اعضای تعاونی از روند تهیه مواد اولیه و ابزار و وسایل کار تهیه شده توسط تعاونی یکی از نقاط قوت تعاونی ها است، بنابراین توصیه می شود که اقداماتی در جهت حمایت از تعاونی ها به منظور فراهم کردن مواد اولیه و ابزار قالی بافی مرغوب از طریق تأسیس کارخانه های تولید مواد اولیه که مستقیماً زیر نظر تعاونی ها در هر استان فعالیت داشته باشد، انجام گیرد.

۶. حمایت از حضور تعاونی های فرش دستباف

روستایی در نمایشگاه های داخلی و خارجی جهت نفوذ در بازارهای هدف.

۷. از آنجا که ضعف بنیه مالی و محدودیت سرمایه یکی از نقاط ضعف تعاونی های فرش دستباف به شمار می رود، توصیه می شود که سازمان های مربوطه ریزنی های را با بانک ها و مؤسسات مالی دولتی و خصوصی جهت ارائه تسهیلات و اعتبارات مالی به این تعاونی ها انجام دهند.

تشکر و قدردانی

بر خود لازم می دانیم از مدیران عامل و اعضای محترم تعاونی های فرش دستباف روستایی شهرستان همدان که اطلاعات لازم را در اختیار گروه تحقیق قرار دادند، تشکر و سپاسگزاری نماییم.

پی نوشت ها

1. Amodeo
2. Cobia & Navarro
3. Russoa
4. Rodriguez
5. weak
6. Treatment
7. Strong
8. Opportunity
9. Strong- Weak- Opportunity- Treatment
10. External Analysis
11. Internal Analysis

فهرست منابع

۱. آقاجانی ورزنده، محمد (۱۳۸۰) بررسی و ارزیابی فعالیت های شرکت های تعاونی تولید استان اصفهان (۷۱-)

۱۳۵۱)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه صنعتی اصفهان.

۲. آگهی، حسین؛ حمد حیدری، شکراله و لشکری، محمود (۱۳۸۶) «ارزیابی مشارکتی تعاونی تولید روستایی با استفاده از رهیافت PRA (مطالعه موردی تعاونی تولید فرزبان استان لرستان)»، جهاد، ۲۷ (۲۷۷)، صص. ۸۳-۱۲۸.

۳. ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۷۳) «مشارکت، تعاون و توسعه روستایی»، ماهنامه تعاون، شماره ۴۰.

۴. اسدی بروجنی، اسماعیل (۱۳۸۷) «بررسی علل و عوامل موفقیت و عدم موفقیت تعاونی‌ها در استان چهارمحال و بختیاری»، کارنامه پژوهشی وزارت تعاون ۱۳۸۶، تهران: خوشبین.

۵. انوشیروانی، احمد و طه، مهدی (۱۳۷۳) «شرکت‌های تعاونی تولید روستایی: مروری بر پیشینه و نگاهی به مسایل و مشکلات»، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره ۳.

۶. بابازاده، عزیز (۱۳۸۶) «بررسی امکان تشکیل و توسعه شرکت‌های تعاونی بازاریابی محصولات کشاورزی در استان آذربایجان شرقی»، تعاون، شماره ۱۸۹-۱۹۰، صص. ۷-۱۸.

۷. پهلوانی، مصیب؛ کریم، محمد حسین و قربانی، حسین (۱۳۸۷) «بررسی و نظرسنجی درباره مشکلات و توانمندی‌های بخش تعاون در استان سیستان و بلوچستان»، روستا و توسعه، ۱۱ (۱)، صص. ۱۰۱-۱۲۹.

۸. حامدی، خدیجه (۱۳۸۴) «بررسی سهم و نقش تعاونی‌ها در صادرات فرش ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی، دانشگاه الزهرا.

۹. رضوی دهکردی، سیده هلن (۱۳۸۷) «بررسی مسائل و مشکلات شرکت‌های تعاونی زنان استان چهارمحال و بختیاری به منظور ارائه راهکارهای مناسب جهت حل

مشکلات»، کارنامه پژوهشی وزارت تعاون ۱۳۸۶، تهران: خوشبین.

۱۰. زادتوت آجاج، ابراهیم (۱۳۸۸) «عوامل مؤثر بر رکود تعاونی‌های غیرفعال شهرستان زنجان و راهکارهای لازم جهت احیای آنها»، مجله تعاون، ۲۰ (۲۰۶ و ۲۰۷)، صص. ۵۹-۷۶.

۱۱. سعدی، حشمت‌اله (۱۳۸۶) «ارزیابی تعاونی‌های تولید روستایی در شهرستان کیودراهنگ استان همدان»، روستا و توسعه، ۱۰ (۲): صص. ۱۳۷-۱۶۳.

۱۲. سلطانی‌نیا، حسین (۱۳۷۲) «بررسی نقش تعاونی‌ها در تولید و صادرات فرش دست‌باف ایران: پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.

۱۳. شم‌آبادی، محمد علی و خداداد حسینی، سید حمید (۱۳۸۶) «بازاریابی صادراتی فرش دست‌باف ایران: بررسی عوامل مؤثر و آسیب‌شناسی»، پژوهش‌نامه بازرگانی، شماره ۴۳، صص. ۱-۳۴.

۱۴. صبوری خسروشاهی، حبیب (۱۳۸۰) «تحقیق پیرامون تأثیر عملکرد تعاونی‌های فرش دست‌باف روستایی در کیفیت و کمیت تولید فرش (فاز اول: آذربایجان شرقی، کردستان، همدان)، طرح پژوهشی، تهران: مرکز ملی فرش ایران.

۱۵. کیانی ابری، مهدی و خاقانی، مهدی (۱۳۸۶) «مقایسه ارزش افزوده فرش دست‌باف در شرایط تولید کارفرمایی و خویش‌فرمایی»، گلجام، شماره ۴۵.

۱۶. گروسی، سعیده (۱۳۸۷) «بررسی مسائل و مشکلات تعاونی‌های زنان شهر کرمان و ارائه راهکارها»، کارنامه پژوهشی وزارت تعاون ۱۳۸۶، تهران: خوشبین

۱۷. لطیفیان، احمد (۱۳۸۵) «بررسی عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی استان خراسان بزرگ»، دانشور رفتار، سال سیزدهم، شماره ۲۰، ۶۱-۸۴.

27. Marsall, C. R. & et al. (2006). Teaching SWOT Analysis, <http://www.uwsp.edu/business/cmarsal/Bus480/Teaching%20SWOT%20Analysis%20Draft>
28. McNamara, K. T., Fulton, J. & Hine, S. (2001) "The economic impacts associated with locally owned agricultural cooperatives: A comparison of the great plains and the Eastern Combelt", {On-line}, Available at WWW:URL:<http://www.agecon.Ksu.edu/ACCC/ncr194/Events/2001meeting/fulton.pdf>
29. Rodriguez, J. R. (2003) "Educational level and training of human resources in farm cooperatives in the knowledge based society: an empirical study", *J. Agric. Cooper*, 31(2): 145-156.
30. Russoa, C., Weatherspoon B, & et al. (2000) "Affects of managers power on capital structure: a study of Italian agricultural cooperatives. International Food and Agribusiness Management Bhuyan, S. Grower and manager issues in fruit and vegetable cooperatives", Annual Meeting, Available at Internet: <http://www.agecon.kus.edu/accc/ncr194>.
31. Safakli, O. (2002) "Impacts of Cyprus European union integration on Turkish Cypriot cooperatives with emphasis on the financial sector of cooperatives", *Dogus universitesi Dergisi*, 6: 111-123.
۱۸. مجتهد، داود (۱۳۸۶) «مطالعه مشکلات شرکت‌های تعاونی خوداشتغالی زنان و ارائه راهکارها با در نظر گرفتن ظرفیت بالقوه در استان مرکزی»، کارنامه پژوهشی وزارت تعاون، ۱۳۸۶، تهران: خوشبین.
۱۹. معصومی، علی اصغر (۱۳۶۷) *بررسی اثرات اجتماعی، اقتصادی تعاونی‌های تولید روستایی، شیراز: سازمان کشاورزی استان فارس.*
۲۰. ناهید، منوچهر (۱۳۶۴) *نقش شرکت‌های تعاونی در پیشرفت و توسعه کشاورزی، تهران: انتشارات آموزش و تحقیقات تعاونی.*
۲۱. وحیدزاده، علی رضا (۱۳۸۳) «آسیب‌شناسی مدیریت در شرکت تعاونی تولید صنعتی»، *تعاون*، شماره ۱۵۹، ۶۳-۶۴.
۲۲. یزدان‌پناه، لیلا و صمدیان، فاطمه (۱۳۸۸) «عوامل مؤثر بر میزان موفقیت شرکتهای تعاونی (مطالعه موردی صنایع دستی استان کرمان)»، *تعاون*، ۲۰ (۲۰۲ و ۲۰۳)، ۱۹-۲۹.
23. Amodeo, N. P. (2001) "Be more cooperative to be more competitive", *J. Agric. Cooper*, 29(2): 115-124.
24. Cobia, D. & D. G. Barton (1989) *Cooperatives in agriculture, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.*
25. Hakelius, K. (1996) *Cooperative values – farmers' cooperatives in the minds of the farmers*, Dissertation No. 23. Uppsala: Swedish University of Agricultural Sciences.
26. Jolly, C. M. (1991) "Cooperative movements be successful in traditional societies? The case of southern Senegal", *J. Agric. Cooper*, 6: 26-32.